

Sasniegumi, problēmas un ievērojamākie rezultāti 2018. gadā

Svarīgākie fakti no direktores gada ziņojuma

Šajā apskatā ir iekļauta informācija par daļu no galvenajām darbībām 2018. gadā, taču tas nekādā ziņā neatspoguļo visu ECDC gada veikumu. Ar ECDC darbību kopuma, tā organizatoriskās un administratīvās struktūras un darba plāna rūpīgu analīzi var iepazīties gada ziņojuma pilnajā versijā.

<https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/annual-report-director-2018>

Ieteiktā norāde:

Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs. Sasniegumi, problēmas un ievērojamākie rezultāti 2018. gadā. Svarīgākie fakti no direktores gada ziņojuma. Stokholma, ECDC, 2019.

ISBN 978-92-9498-356-5 (PDF), 978-92-9498-351-0 (drukāta versija)

ISSN 2529-606X (PDF), 2529-6221 (drukāta versija)

doi 10.2900/413749 (PDF), 10.2900/756091 (drukāta versija)

Kataloga numurs TQ-AX-19-001-LV-N (PDF), TQ-AX-19-001-EN-C (drukāta versija)

© Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs, 2019. gads

Visi attēli © ECDC, izņemot *iStock* (14. lpp., augšā) un (cc) *Creative Commons attribution non commercial* (CC BY-NC 4.0) licenci ar šādu Flickr.com lietotāju starpniecību: *Nathan Reading* (6. un 10. lpp., augšā pa kreisi), *Judy Gallagher* (8. lpp., augšā), *Tom Schwan*, *Robert Fischer* un *Anita Mora*, Valsts Alerģiju un infekcijas slimību institūts, Valsts Veselības institūti (8. lpp., apakšā), *Alan Glover* (10. lpp., apakšā), *Jon Southcoasting* (12./13. lpp.), *Shaury Nash* (24./25. lpp.).

Atļauts pārpublicēt, ja sniegta atsauce uz avotu.

Bez autortiesību īpašnieka skaidras atļaujas šajā publikācijā izmantotos fotoattēlus, kas aizsargāti ar autortiesībām, nevar lietot citiem mērķiem, bet gan tikai kopā ar šo publikāciju.

Sasniegumi, problēmas un ievērojamākie rezultāti 2018. gadā

Svarīgākie fakti no direktores gada ziņojuma

Saturs

Priekšvārds	3
Ievads	3
ECDC — Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs	5
Eiropas pieeja slimību uzraudzībai	5
ECDC slimību programmas — slimību epidemioloģijas uzraudzība	5
Pret antimikrobiāliem līdzekļiem rezistentas baktērijas un Eiropas augošais veselības aprūpes slogs	7
Kas ir vektors? Vai tas var padarīt mani slimu?	9
Dažkārt ar “Mazgā, mizo, gatavo, nomazgā vai izmet!” nepietiek	11
HIV novēršana — profilakse un profilakse pirms saskares ar vīrusu	13
Vakcīna katrai sezonai	15
Vai varam kontrolēt latento tuberkulozi?	17
Vislielākais veiksmes stāsts	19
Uz faktiem balstīta pieeja Eiropas sabiedrības veselībai	21
Slimību uzraudzība	21
Epidemioloģiskā informācija	21
Sagatavotība	23
Reaģēšana	23
Zinātniskas konsultācijas	23
Mikrobioloģija	25
Saziņa ar Eiropas sabiedrības veselības kopienas	27
Apmācība un atbalsts valstīm	27
Saziņa par sabiedrības veselību	28
ECDC skaitļos	29

Valdes priekšsēdētājas priekšvārds

Kā jaunievēlētā ECDC valdes priekšsēdētāja es ar lielu prieku piedāvāju direktores gada ziņojumu par 2018. gadu. Visu šo gadu ECDC atbalstīja dalībvalstis un Eiropas Komisiju, veicot turpmāk norādītās darbības:

- sagatavoja 35 ātros riska novērtējumus, kas sniedza ieguldījumu riska pārvaldībā ES un valstu līmenī;
- nāca klajā ar jaunu Agrīnās brīdināšanas un reaģēšanas sistēmas versiju, kas atbilst visām Lēmuma Nr. 1082/2013/EK prasībām;
- publicēja jaunu *EULabCap* ziņojumu, kas liecina, ka spēju un iespēju atšķirības dažādu dalībvalstu laboratorijās ātri samazinās.

ECDC arī nāca klajā ar vairākiem tiešsaistes rīkiem, kas palīdz valstīm apstrādāt uz pierādījumiem balstītus ievad-datus un atbalstīt politikas veidošanas procesu. Tas ietver vakcīnu plānotāju, modelēšanas programmatūru, mainīgas situāciju kartes, interaktīvu slimību atlantu, slimību datubāzes un vairākus norāžu dokumentus.

2018. gadā valde uzsāka trešo neatkarīgo centra ārējo novērtējumu par 2013.–2017. gadu. Šo novērtējumu, ko veic ārējs darbuzņēmējs, uzrauga valdes vadības komiteja. Galīgais ziņojums varētu būt gatavs šā gada beigās.

Atskatoties uz ECDC iespaidīgajiem sasniegumiem, es ar nepacietību gaidu divus turpmākos gadus valdes vadībā. Centram tas būs interesants laiks, kad mēs uzzināsim centra ārējā novērtējuma rezultātus un jauno ilgtermiņa stratēģiju. Valde arī turpmāk būs apspriešanās epicentrā un sekos šīm izmaiņām, nodrošinot, ka centrs pilda savu misiju un uzdevumus atbilstoši dibināšanas regulas nosacījumiem.

Dr. Anni-Riitta Virolainen-Julkunen

ECDC valdes priekšsēdētāja

2019. gada 5. marts

Augšā pa kreisi un centrā. ECDC ēka Solnā, Zviedrijā.

Augšā pa labi. ECDC bijusi galvenā mītne.

Centrā pa labi. Garāmgājēji atspoguļojas stikla ieejas durvīs.

Apakšā. Starptautiska sanāksme ECDC galvenajā konferenču zālē.

Direktores ievads

2018. gada aprīlā sākumā ECDC pārcēlās uz modernām telpām *Solna–Frösunda* rajonā tieši pie Stokholmas robežas. Mūsu loģistikas komanda lieliski veica savu uzdevumu, un pēc īsa laika mēs bijām pilnībā iejutušies jaunajos apstākļos.

Papildus fiziskai vietas maiņai mēs arī pieņemām vairākus tālākos lēmumus par ECDC nākotni:

- uzsākām darbu pie ECDC ilgtermiņa stratēģijas 2021.–2027. gadam;
- uzsākām apspriešanos ar ieinteresētajām personām par diviem jauniem un aizraujošiem projektiem: *E-veselība un digitālās tehnoloģijas* un *Foresight*;
- ECDC *Nākošās paaudzes* iniciatīvas rezultātā centram būs jauna organizatoriskā struktūra;
- valde uzsāka trešo ārējo centra novērtējumu, kurā tiks iekļauts 2013.–2017. gada periods.

2018. gadā mēs koncentrējamies uz trīs prioritārajiem jomām:

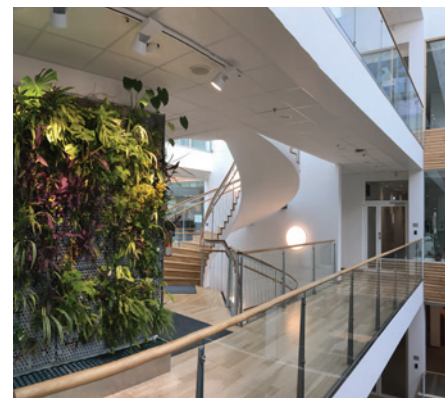
- vakcinācijas. ECDC sniedza Eiropas Komisijai zinātniskus pierādījumus Padomes lēmumiem par vakcīnregulējām slimībām;
- rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem. Jaunā pētījumā mēs aprēķinājām, ka pret antimikrobiāliem līdzekļiem rezistentas baktērijas katru gadu nogalina 33 000 Eiropas iedzīvotāju, turklāt Eiropā rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem katru gadu rada izmaksas aptuveni viena miljarda euro apmērā;
- Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķi. Slimību pārraudzības jomā ECDC saskaņoja savu pārraudzības darbu ar ANO mērķiem. Šajā ziņā ļoti piemēri ir HIV, hepatīta un tuberkulozes uzraudzība.

2018. gada septembrī ECDC uzsāka savu pilnvaru termiņu ES aģentūru tīklā kā šā tīkla priekšsēdētājas aģentūra. Tas deva gaidīto iespēju iesaistīties plašā zināšanu apmaiņā ar mums radniecīgām organizācijām un palīdzēja saskaņot mūsu procesus, nodrošinot taustāmus ieguvumus mūsu ikdienas darbā.

Dr. Andrea Ammon,

ECDC direktore

2019. gada 5. marts

ECDC — Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs

Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs (ECDC) tika izveidots 2005. gadā, un tas atrodas Stokholmā, Zviedrijā. ECDC ir daļa no ES aģentūru tīkla. Šīs aģentūras veic tehniskus un zinātniskus uzdevumus, palīdzot ES iestādēm pieņemt lēmumus un īstenot politikas programmas. ES aģentūras ir decentralizētas struktūras, un tās atrodas gandrīz visās ES dalībvalstīs.

ECDC pilnvaras ietver gandrīz 60 infekcijas slimību uzraudzību, sākot no AIDS/HIV un beidzot ar retām zoonozes slimībām. Mēs arī sekmējam vakcināciju, nosakām veselībai būtisku uzvedību, nodrošinām laboratoriju kvalitāti visā Eiropā, apmācām sabiedrības veselības epidemiologus no visas Eiropas un informējam mūsu auditoriju par visiem ar infekcijas slimībām saistītajiem aspektiem.

ECDC 2018. gada beigās strādāja 267 oficiālie darbinieki, kas nodarbojās ar slimību uzraudzību, slimību uzliesmojumu atklāšanu, zinātniskām konsultācijām, informācijas tehnoloģijām, saziņu un pārvaldi.

Eiropas pieeja slimību uzraudzībai

ECDC izmanto un uztur trīs nozīmīgas sistēmas infekcijas slimību uzraudzībai Eiropā. Katra no šīm trim sistēmām ir vērsta uz vienu slimību kontroles jomu: EWRS (apdraudējumu noteikšana, brīdinājumi par

apdraudējumiem), EPIS (epidemioloģiskā informācija) un TESSy (slimību uzraudzība un statistika).

- Agrīnās brīdināšanas un reaģēšanas sistēma (EWRS), kura tika pilnībā pārstrādāta 2018. gadā, ir konfidenciāla sistēma, kas dalībvalstīm un Eiropas Komisijai ļauj dalīties ar informāciju par veselības aizsardzības notikumiem ar iespējamu ES mēroga ietekmi, kā arī saskaņot reaģēšanas pasākumus sabiedrības veselības aizsardzībai. 2018. gadā, kad notika vairāki plaši masalu uzliesmojumi, šī sistēma vēlreiz pierādīja, ka ir vērtīgs un iedarbīgs brīdināšanas rīks.
- Epidemioloģiskās informācijas sistēma (EPIS) ir droša tiešsaistes saziņas platforma, kas ļauj zinātniekiem un sabiedrības veselības ekspertiem apmainīties ar epidemioloģisko informāciju.
- Eiropas uzraudzības sistēma (TESSy) ir liela mēroga datubāzu sistēma informācijai par slimībām. ES/EEZ valstis regulāri ziņo savus valsts datus par infekcijas slimībām sistēmai TESSy. Pamatojoties uz šiem datiem, tiešsaistes ECDC Infekcijas slimību uzraudzības atlanta apmeklētāji var ģenerēt aktuālus uzraudzības ziņojumus un interaktīvas kartes.

Turklāt ECDC arī atbalsta Eiropas Komisijas un dalībvalstu darbu ES Veselības drošības komitejā, kas darbojas kā padomdevēja grupa par veselības drošības jautājumiem Eiropas līmenī.

Augšā pa kreisi. ES karogi pie ECDC.

Augšā pa labi. ECDC jaunā ēkā no tāluma.

Centrā pa labi. Zaļš un gaišs interjers.

Apakšā. Ikdienas apaļā galda sanāksme pie epidemioloģiskās informācijas grupas.

Klebsiella pneumoniae KPC-1 karbapenemāzes atklāšanas komplekts. Gramnegatīvā rezistence var kļūt par milzīgu ārstniecības problēmu tuvāko gadu laikā. Farmaceitiskajiem uzņēmumiem ir ļoti maz jaunu zāļu izstrādes stadijā, lai cīnītos ar šiem mikroorganismiem.

ECDC slimību programmas — slimību epidemioloģijas uzraudzība

Izmantojot informāciju gandrīz par 60 slimībām un tādiem veselības aizsardzības jautājumiem kā rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem no visām ES dalībvalstīm, ECDC zinātnieki var radīt sīki izstrādātu epidemioloģiskās situācijas Eiropā pašreizējo (un

vēsturisko) kopainu. Centrs pārrauga slimību tendences un piedāvā pasākumus slimību un uzliesmojumu novēršanai. ECDC darbs saistībā ar dažādām slimībām ir iekļauts slimību programmās.

Pret antimikrobiāliem līdzekļiem rezistentas baktērijas un Eiropas augošais veselības aprūpes slogs

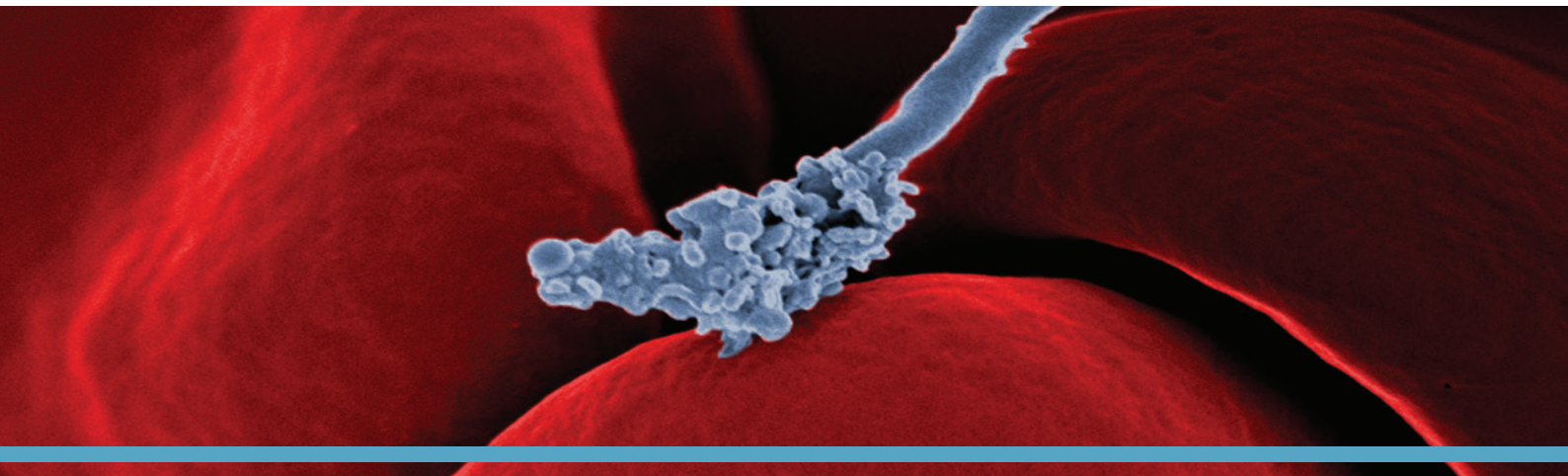
Rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem un veselības aprūpē iegūtas infekcijas (ARHAI programma). Kad ECDC uzsāka darbu pie jauna pētījuma, lai novērtētu pret antimikrobiāliem līdzekļiem rezistentu baktēriju radīto slogu ES/EEZ veselības aprūpes sistēmai, ECDC eksperti pētīja jaunākās Eiropas datu kopas, pārbaudīja to kvalitāti un vienojās par samērā konservatīvu aplēsi. Pētījumā tika secināts, ka katru gadu tādu infekciju dēļ, ko izraisa pret antimikrobiāliem līdzekļiem rezistentas baktērijas, mirst aptuveni 33 000 Eiropas iedzīvotāju. Daudzas no šīm infekcijām tiek iegūtas slimnīcā.

Divi 2018. gada Eiropas Antibiotiku dienā publicēti apsekojumi liecina, ka ar veselības aprūpi un antimikrobiālo līdzekļu lietošanu saistītu infekciju izplatība būtiski atšķiras dažādās valstīs. Kopaina ir vēl satraucošāka — tā kā katru gadu slimnīcās un ilgtermiņa aprūpes iestādēs notiek 8,9 miljoni gadījumu, Eiropa saskaras ar milzīga mēroga problēmu.

Katru dienu aptuveni trešdaļa ES pacientu saņem vismaz vienu antimikrobiālu līdzekli. Ne visas šīs zāles ir medicīniski vajadzīgas, un to izrakstīšana sekmē rezistences pret antimikrobiāliem līdzekļiem izplatību. Lai risinātu šo problēmu, ECDC uzaicināja vairākus uzraudzības tīklus uz konferenci, kurā piedalījās aptuveni 300 pārstāvji no dalībvalstīm.

Šajā gadā ECDC eksperti apmeklēja kolēģus Bulgārijā, Norvēģijā un Apvienotajā Karalistē, lai apspriestu par rezistences pret antimikrobiāliem līdzekļiem jautājumu.

ECDC turpina darboties kā galvenais ieguldījuma sniedzējs Transatlantiskajā rezistences pret antimikrobiāliem līdzekļiem darba grupā, kā arī ir devis ieguldījumu ES Vienotajā rīcībā attiecībā uz rezistenci pret antimikrobiāliem līdzekļiem un veselības aprūpē iegūtām infekcijām. Šīs darbības ir sīki atspoguļotas ECDC tīmekļa vietnē.

Kas ir vektors? Vai tas var padarīt mani slimu?

Jaunas un vektoru pārnēsātas slimības (EVD programma). Termins “slimības vektors” parasti attiecas uz posmkājiem (odiem, mušām, smilšu mušām, utīm, blusām, ērcēm un ērcītēm), kas pārnēsā un nodod infekciozus mikroorganismus citiem dzīvniekiem.

Viena šāda slimība ir Rietumnīlas drudzis, kuru parasti izraisa inficētu moskītu pārnēsāts vīruss. Salīdzinājumā ar situāciju pirms dažiem gadiem Rietumnīlas drudža gadījumu skaits ir būtiski palielinājies. 2018. gadā ECDC pārraudzīja līdz šim lielāko Rietumnīlas vīrusa uzliesmojumu Eiropā. Eiropas valstis ziņoja par vairāk nekā 2000 vietēji nodotu cilvēka infekciju 2018. gadā, un šis skaits ievērojami pārsniedza iepriekšējo septiņu gadu kopējo rādītāju (1832 gadījumi).

Iknedēļas jaunumi un kartes ar datiem par Rietumnīlas vīrusa infekcijām ir pieejami ECDC tīmekļa vietnē. ECDC arī publicē kartes ar dažādu moskītu, ērcu un smilšu mušu sugu, kas ir cilvēku un dzīvnieku slimību vektors, izplatību. Lauka pētījums par vektoru kontroles stratēģijām Eiropā attiecībā uz Rietumnīlas drudzi, kura izmēģinājums notika 2017. gadā, tika īstenots 2018. gadā. Turklāt tika arī veikti trīs lauka pētījumi par invazīvu moskītu kontroli. Šie moskīti var pārnēsāt patogēnus, kas izraisa denges drudzi, Čikuguni drudzi un Zikas drudzi.

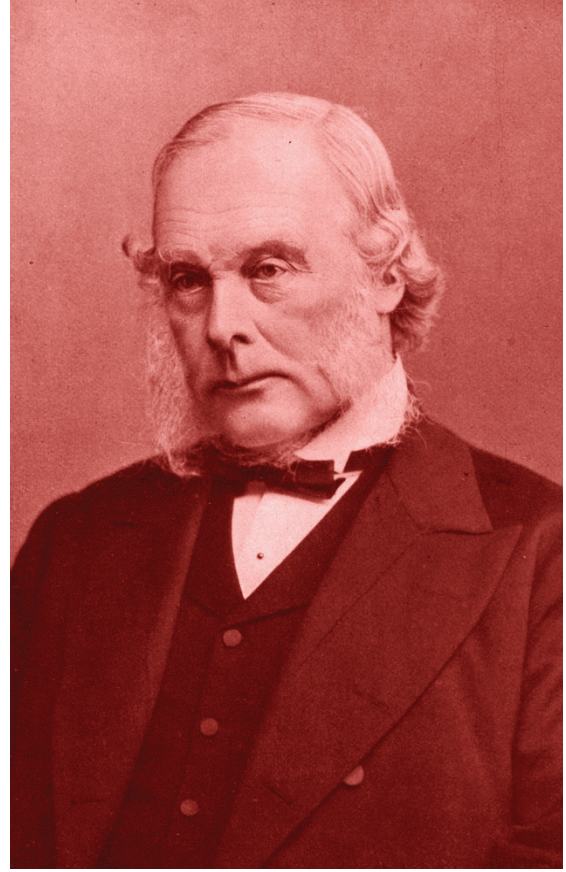
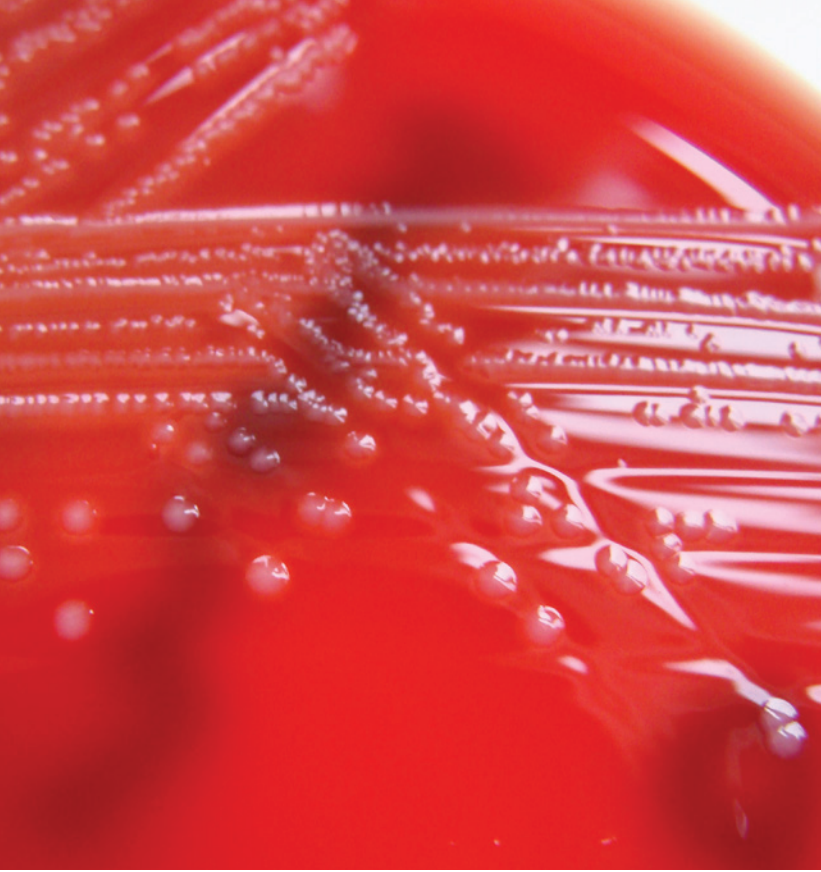
Pēc daudziem gadiem, kad tika ziņots tikai par dažiem gadījumiem, denges drudzis ir atgriezies Eiropā — pēdējo trīs gadu laikā ir ziņots par vairāk nekā 3000 gadījumu. Vairums gadījumu tika ievesti, tomēr reģionos, kur atrodas inficēti *Aedes* ģints moskīti, vietēja nodošana ir iespējama — 2018. gada oktobra sākumā ES tika apstiprināti deviņi autohtona denges drudža gadījumi, proti, trīs Spānijā un seši Francijā, kopā trīs atsevišķi uzliesmojumi.

Kopā ar Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi (EFSA) ECDC turpināja apkopot datus par cilvēku un dzīvnieku slimību posmkāju vektoriem (insekti un tiem radniecīgi kukaiņi) un publicēja atjauninātas vektoru kartes savā tīmekļa vietnē, lai parādītu to izplatību un areāla palielināšanos Eiropā.

Centrs arī apzinās risku, ko rada slimības, kurām Eiropā vēl nav bijuši uzliesmojumi. Piemēram, centrs sagatavoja vairākus ātros riska novērtējumus saistībā ar Ebolas vīrus slimības uzliesmojumiem Āfrikā, proti, vai pastāv ieviešanas risks, un vai Eiropas pilsoņi ir apdraudēti. 2018. gadā atbilde bija pārliecinošs “nē”.

Augšā pa kreisi. Ne visi odi ir slimības vektori.

Apakšā. Borreliae baktērijas. Recidivējošā drudža boreliozes ir vektoru izraisīta slimība, kam raksturīga recidivējoša augsta temperatūra, sāpes muskuļos un nelaba dūša. Šī slimība tiek pārnēsāta ar utu vai ērcu kodumiem; Eiropa tā ir sastopama dažos Vidusjūras reģionos.

Dažkārt ar “Mazgā, mizo, gatavo, nomazgā vai izmet!” nepietiek

Pārtikas un piesārņota ūdens izraisītas slimības un zoonozes (FWD programma). EPIS-FWD ir ECDC epidemioloģiskās informācijas sistēma pārtikas un piesārņota ūdens izraisītām slimībām. Steidzamo pieprasījumu skaits EPIS-FWD palielinājās no 53 pieprasījumiem 2017. gadā līdz 77 pieprasījumiem 2018. gadā, kas ir neliels, bet tomēr ievērojams cēlonis pieaugums. Vienu īpaši smagu uzliesmojumu izraisīja *Listeria monocytogenes*, kuras rezultātā vairāki pacienti nomira. Lai dziļāk pētītu šo slimības uzliesmojumu, ECDC un EFSA apvienoja spēkus un pasūtīja patogēna genoma sekvenčēšanu. Rezultāti liecināja, ka uzliesmojumu, visticamāk, izraisīja saldētu dārzeņu partija.

ECDC un EFSA arī kopā publicēja divus vispusīgus ziņojumus — vienu par zoonožu, zoonožu izraisītāju un pārtikas izraisītu slimību uzliesmojumu tendencēm un avotiem (2017. gada dati) un otru par rezistenci pret antimikrobiāliem līdzekļiem zoonotiskās baktērijās un indikatorbaktērijās, kas izdalītas no cilvēkiem, dzīvniekiem un pārtikas (2016. gada dati).

ECDC uzaicināja dalībniekus no sešām valstīm uz sagatavotības darbsemināru par pārtikas drošuma un sabiedrības veselības incidentiem vairākās valstīs. Centrs arī uztur profesionālu apmaiņas programmu pārtikas un piesārņota ūdens izraisītu slimību ekspertiem.

Tehnoloģiskā ziņā ECDC sasniedza ko pilnīgi jaunu, proti, veica pirmo kopu analīzi, izmantojot datus no TESSy molekulārās tipizācijas datubāzes.

ECDC finansēja vairākus ārējus kvalitātes novērtējumus (ĀKN). ĀKN tiek pārraudzīti laboratoriju darba rezultāti, iesniedzot identiskus paraugus laboratorijām visā Eiropā. Rezultātu precizitāte tiek salīdzināta, un katra laboratorija saņem rezultātu pārskatu, kur sīki izklāstīti tās rezultāti. ĀKN ir kļuvuši par galvenajiem rīkiem laboratoriju veikspējas uzlabošanai. 2018. gadā ECDC organizēja ĀKN attiecībā uz *listēriju*, *salmonellu*, *kampilobaktēriju* un Vero šūnām toksisko *escherichia coli*. Turklāt centrs organizēja prasmju pārbaudi attiecībā uz visu *Listeria monocytogenes* genomu.

Augšā pa kreisi. Listeria monocytogenes Kolumbijas zirgu asins agarā un cilvēks, kura vārdā tā tika nosaukta — Dr. Joseph Lister (1827–1912.). Apakšā pa labi. Tiek nolasīta DNS sekvence.

Braitonas praidas, 2018. gads. Nevar nodot, nenodošu.

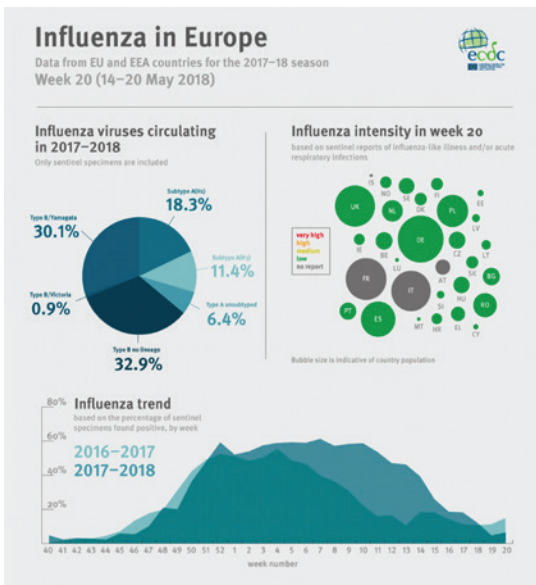

HIV novēršana — profilakse un profilakse pirms saskares ar vīrusu

HIV, seksuāli transmisīvās slimības un vīrusu hepatīts (HASH programma). Trešais ANO ilgtspējīgas attīstības mērķis izceļ veselību un labjutību: “Nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību jebkura vecuma cilvēkiem.” Progresu pārraudzība ceļā uz šā mērķa sasniegšanu HIV/AIDS jomā var būt ļoti sarežģīta. 2018. gada HIV pārraudzības tīkla sanāksmē ECDC un PVO, lielā mērā iesaistoties UNAIDS, vēlējās dot šīs slimības ekspertiem iespēju dziļāk pētīt jautājumu par to, kā varētu objektīvi izmērīt progresu ceļā uz trešo ilgtspējīgas attīstības mērķi. Līdzīgs darbs tika paveikts saistībā ar Dublīnas deklarāciju (kas nosaka vērienīgu darba kārtību attiecībā uz HIV/AIDS) — reaģēšanas uz HIV pārraudzība tika pārskatīta un saskaņota ar ilgtspējīgas attīstības mērķa uzdevumiem.

Programmā tika arī:

- piedāvāts tās HIV aplēšu precizitātes modeļēšanas rīks;
- pārbaudīta jauna uzraudzības sistēma attiecībā uz rezistenci pret HIV zālēm deviņās ES valstīs;
- kopā ar UNAIDS organizēta ekspertu tikšanās par profilaksi pirms saskares ar HIV vīrusu;
- publicēti integrēti norādījumi par HIV, B un C hepatīta pārbaudi;
- piedāvāta pirmā interaktīvā tiešsaistes datubāze B un C hepatīta prevalences pētījumiem;
- izmēģināts jauns C hepatīta seroprevalences apsekojuma protokols, lai novērtētu patieso šīs slimības slogu trīs valstīs.

Vakcīna katrai sezonai

Gripa un citi respiratorās sistēmas vīrusi (IRV programma). Katru gadu ir vajadzīga jauna gripas vakcīna, jo attiecīgajā gadā cirkulē citi gripas celmi. Vakcīna, kas aizsargā pret celmiem, kuri cirkulēja iepriekšējā gripas sezonā, nenodrošinās imunitāti pret jauniem celmiem šajā gadā. Lai gan šķiet iespējams izveidot universālu vakcīnu, kas aizsargātu pret sezonālo gripu daudzus gadus, tās faktiskā ieviešana varētu notikt vien tālā nākotnē. Tīkmēr vakcinēšanās ar jaunāko gripas vakcīnu ir labākais, ko varam darīt savai un citu sabiedrības locekļu aizsardzībai.

PVO Eiropas reģionā ar sezonālo gripu saistītas elpceļu slimības katru gadu prasa aptuveni 40 000 dzīvību. Neskatoties uz šiem dramatiskajiem skaitļiem, tikai neliela daļa sabiedrības vakcinējas. Lai gan vairāk nekā 75 % šo nāvju ir vecuma grupā no 65 gadiem, vakcinēšanās šajā riska grupā joprojām ir maz izplatīta. Aptuveni pusē PVO Eiropas reģiona valstu tiek vakcinēta mazāk nekā trešā daļa vecāka gadagājuma iedzīvotāju. Pat veselības aprūpes darbinieku grupā vakcinēšanās rādītāji ir daudz zemāki par 50 %.

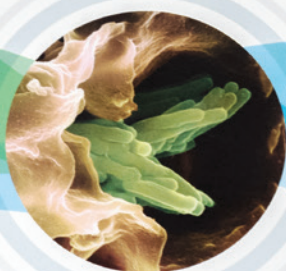
Katru gadu ECDC un PVO Eiropas reģionālais birojs publicē iknedēļas informāciju par gripas uzraudzību. Publicētie dati nepārprotami atbalsta plašo ECDC darbu šajā jomā — gripa joprojām ir ievērojams sabiedrības veselības apdraudējums, un piesardzība ir ļoti svarīga.

Putnu gripa ir vēl viens nozīmīgs programmas ietvaros paveiktā darba aspekts. Līdzīgi kā iepriekš, ECDC un EFSA publicēja kopīgus ceturkšņa situācijas novērtējuma ziņojumus saistībā ar putnu gripu. Centrs publicēja ziņojumu par gripas vakcinācijas politiku un īpatsvaru, kas vēlreiz apstiprināja, ka vakcīnu saņēmumu vecāka gadagājuma Eiropas iedzīvotāju īpatsvars ir pārāk mazs. Citā programmas ziņojumā tika lēsts, ka vakcīnu efektivitāte laikā no 2015. līdz 2018. gadam bija aptuveni 40 %.

Centrs pārskatīja plānus valstu sagatavotībai pandēmijām, norādot uz trūkumiem un rosinot uzlabojumus. Smagas slimības gaitas uzraudzība, kā arī ar genomu pamatota uzraudzība tika iekļauta standarta gripas uzraudzībā, kas ievērojami palielināja uzraudzības kvalitāti. Gripas un SARS uzraudzības sistēmas tika novērtētas, un gripas un citu respiratorās sistēmas vīrusu programma arī tika izvērtēta, lai sekotu tās rezultātu kvalitātei un efektivitātei.

ECDC sagatavoja atzinumu par nefarmaceitiskiem ieviešanas pasākumiem pandēmijas laikā. Šajā dokumentā tika secināts, ka vairumam šādu pasākumu ir tikai ierobežoti pierādījumi par iedarbīgumu.

Augšā. Vakcinēšana pret gripu. Viens mazs dūriens, un viss. Apakšā pa kreisi. Gripas iknedēļas infografika. Apakšā pa labi. "Izskaut putnu gripu?" Ja vien tas būtu tik vienkārši.

Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe

2018

2016 data

ERS EUROPEAN
RESPIRATORY
SOCIETY
every breath counts

European Union Standards for Tuberculosis Care

2017 update

Vai varam izskaust latentu tuberkulozi?

Tuberkuloze (TB programma). Latentā tuberkuloze ir skārusi katru septīto iedzīvotāju PVO Eiropas reģionā. Desmitā daļa no visiem inficētajiem dzīves laikā saslimst ar aktīvu tuberkulozes formu. Tāpēc centra norāžu dokuments par programmātisku latentās tuberkulozes pārvaldību novērš ļoti būtisku trūkumu Eiropas centienos novērst tuberkulozi.

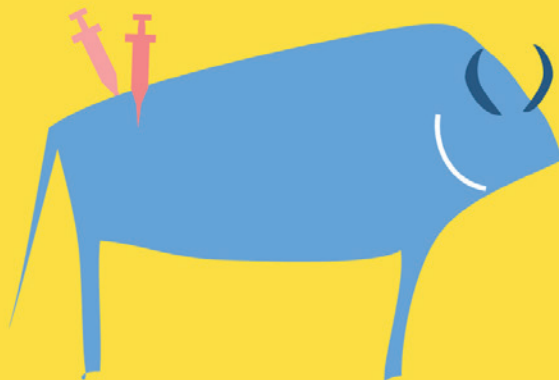
Vispusīgs izklāsts par tuberkulozes epidemioloģisko situāciju ir atrodams 2018. gada ziņojumā par *tuberkulozes uzraudzību un pārraudzību Eiropā*. Ziņojums, kas ir kopīgs ECDC un PVO Eiropas reģionālā biroja projekts, tika laists klajā 2018. gadā pirms Pasaules tuberkulozes dienas, kas tiek atzīmēta 24. martā.

Trīs gadu projekta ietvaros ECDC atbalstīja piecas augstas prioritātes valstis saistībā ar tuberkulozi (Bulgāriju, Igauniju, Latviju, Lietuvu un Rumāniju), nodrošinot apmaiņas vizītes un apmācības kursus. Projekts turpināsies un tiks paplašināts 2019. gadā, pievērsoties ar tuberkulozi saistītām vajadzībām papildu dalībvalstīs. Dalībvalstu izteikti jūtamajām vajadzībām ir veltīti arī atjaunināti *Eiropas Savienības standarti tuberkulozes aprūpei*, kuri tika publicēti 2018. gadā un iztulkoti visās ES oficiālajās valodās.

Aprīlī ECDC uzsāka jaunu projektu pierādījumu apkopošanai, lai veiktu pilna tuberkulozes genoma sekvencēšanu. Šis projekts ir vēl viens piemērs aizvien plašākajai genoma sekvencēšanas izmantošanai diagnostikā un slimību uzraudzībā.

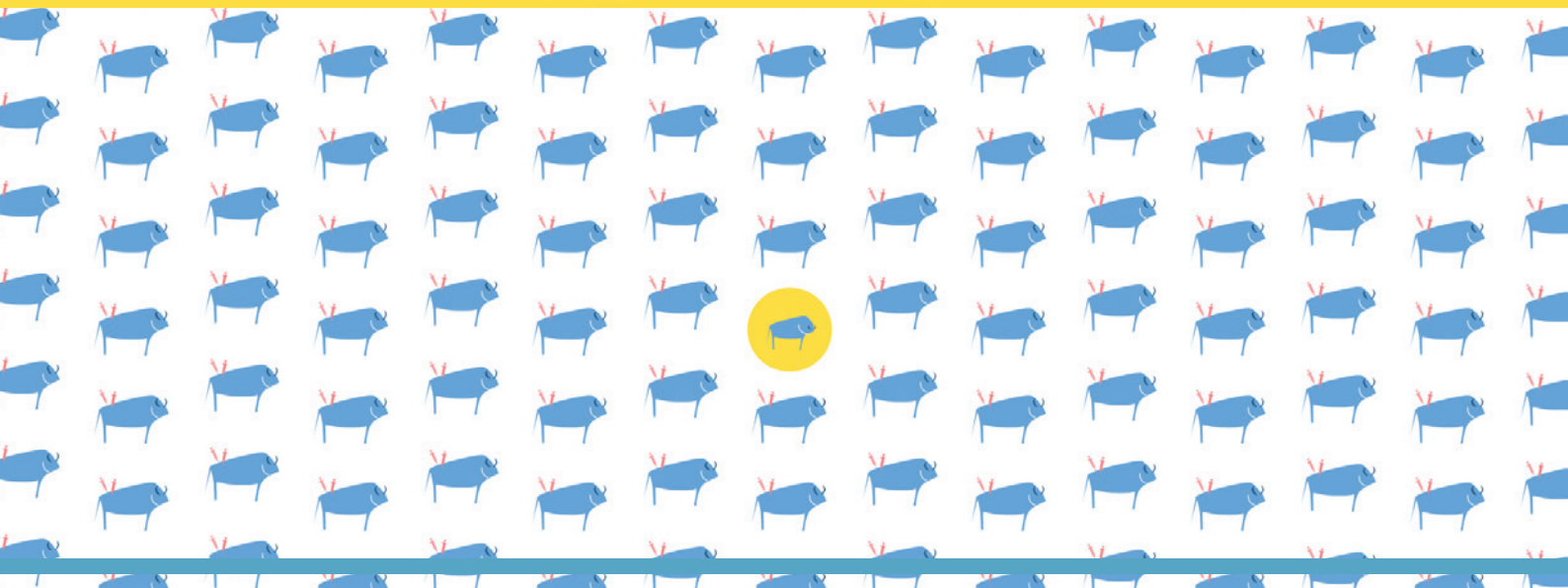
Pa kreisi. Jaunais tuberkulozes ziņojuma formāts — kopīgs ECDC un PVO Eiropas reģionālā biroja projekts.

Pa labi. “Katrs elpas vilciens ir svarīgs” — atjaunināti ES standarti tuberkulozes aprūpei. ECDC publicēja šo dokumentu visās ES/EEZ valodās.

The last week of April is European Immunisation Week

Find out more at www.ecdc.europa.eu

Vislielākais veiksmes stāsts

Vakcīnregulējamas slimības (VPD programma).

Vakcīnas ir viens no lielākajiem sasniegumiem sabiedrības veselības jomā. Tās ir būtiski samazinājušas pārnēsājamo slimību slogu, un ir pamatotas cerības, ka aizvien lielāks skaits slimību drīz būs vakcīnregulējamas. Diemžēl daudzas vakcīnas ir kļuvušas par savu panākumu upuri. Tā kā dažu vakcīnregulējamu slimību izplatība ir samazinājusies vai tās pat ir izzudušas, daži cilvēki uzskata, ka izvairīšanās no revakcinācijas vai pat sākotnējās vakcinācijas neradīs nekādas negatīvas sekas. Lielais masalu uzliesmojumu skaits 2018. gadā parādīja, ka tā nebūt nav. Ar saviem ātrajiem riska novērtējumiem par masalu uzliesmojumiem un masalu un masaliņu pārraudzības ziņojumu ikmēneša atjauninājumiem ECDC nepārprotami atbalsta PVO masalu izskaušanas mērķa izpildi.

2018. gadā no VPD programmas tika sniegti tehniski pierādījumi un zinātniski dati Padomes leteikumiem par vakcināciju, kas tika laisti klajā aprīlī un pieņemti decembrī. ECDC izveidoja sadarbības procesu, lai atbalstītu tā sauktās NITAGS — valsts imunizācijas tehniskās padomdevēju grupas — nolūkā pastiprināt zinātnisko sadarbību un apmaiņu Eiropā.

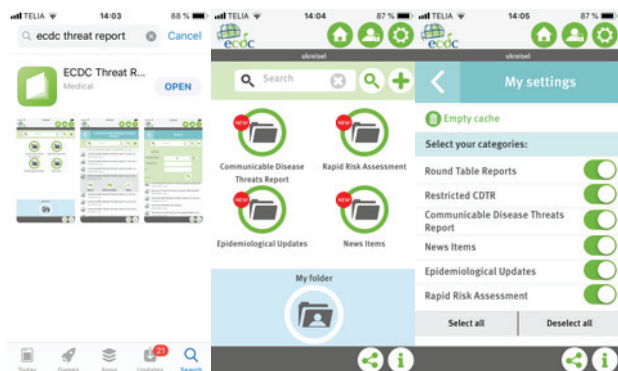
Praktiskākā līmenī ECDC publicēja rokasgrāmatu par imunizācijas informācijas sistēmu izstrādi un īstenošanu, kā arī pielāgoja savu uzraudzības sistēmu garajam klepum un invazīvajai pneimokoku slimībai. ES Vakcīnu plānotājs (Vaccine Scheduler) joprojām bija viena no populārākajām ECDC tīmekļa vietnes sadaļām.

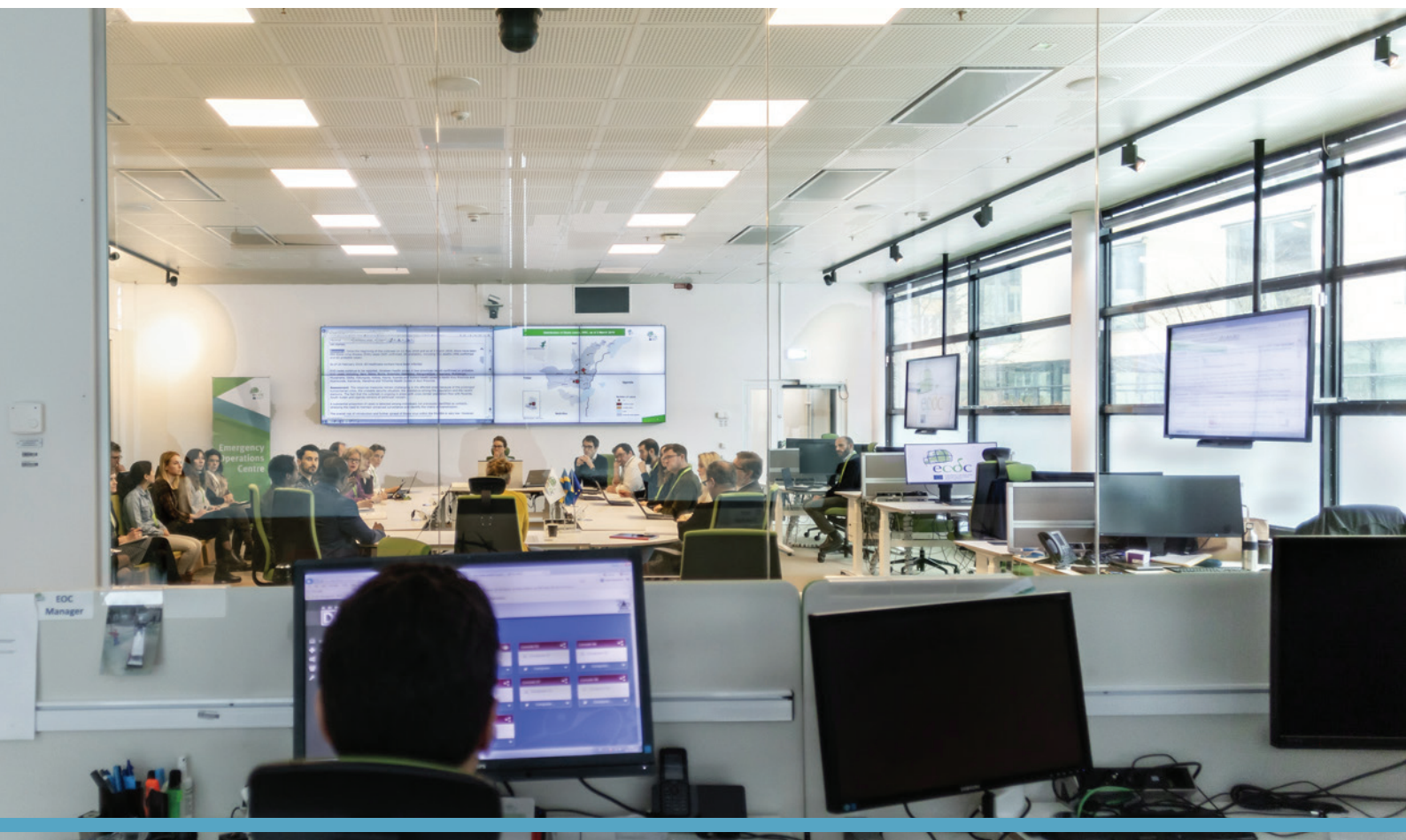
Augšā pa kreisi. Eiropas Imunizācijas nedēļas popularizēšana.

Apakšā pa kreisi. Vizualizējot kolektīvo imunitāti.

Pa labi. Video tvīts.

Pa kreisi. ECDC mobilās lietotnes Threat Report ekrānšāviņš. Apakšā. ECDC jaunais Ārkārtas operāciju centrs.

Uz faktiem balstīta pieeja Eiropas sabiedrības veselībai

Slimību uzraudzība

Ņemot vērā mūsu partneru sniegto epidemioloģisko datu apjomu, ir vajadzīga īpaši jaudīga IT infrastruktūra. Lai apstrādātu aizvien lielāko informācijas daudzumu par slimībām un neatpaliktu no tehnoloģiskās attīstības, ECDC 2018. gadā nāca klajā ar savu uzraudzības sistēmu pārstrādes projektu.

ECDC turpināja īstenot EPHESUS projektu. Projektā EPHESUS, kas tulkojumā no angļu valodas nozīmē *Eiropas Savienības / Eiropas Ekonomikas zonas sabiedrības veselības uzraudzības sistēmu novērtējums*, tika vērtētas 52 slimību uzraudzības sistēmas 30 valstīs. Papildus standarta uzraudzībai projekts ietver arī ECDC finansētu laboratoriju pakalpojumus, rutīnas molekulāro/ģeometrisku tipizēšanu un infekcijas slimību notikumu pārraudzību.

2018. gadā ECDC interaktīvajā tiešsaistes Infekcijas slimību uzraudzības atlantā bija iekļauta informācija par 56 slimībām un ar slimībām saistītiem jautājumiem. Lietotāji var atlasīt atsevišķas datu kopas un ģenerēt individualizētas slimību kartes. 2018. gadā tika pievienoti dati par antimikrobiālu līdzekļu patēriņu, skaidri un izteikti vizuāli parādot, ka ir ļoti svarīgi piesardzīgi lietot antibiotikas.

ECDC eksperti palīdzēja sagatavot īstenošanas tiesību aktu Lēmumam Nr. 1082/2013/EK par pārrobežu veselības apdraudējumiem, nodrošinot gadījumu definīcijas tādām slimībām kā Laimas borelioze, denges drudzis, Čikuguni drudzis un Zikas drudzis.

Pilna genoma sekvencēšana (PGS) strauji maina veidu, kā mēs veicam slimību uzraudzību un apkopojam datus. Centrs 2018. gadā vienojās ar dalībvalstīm par to, kā analizēt, kopīgēt un uzglabāt PGS patogēnu informāciju Eiropā.

Epidemioloģiskā informācija

Izmantojot epidemioloģisko informāciju, 2018. gadā tika atklāti 377 slimību notikumi. “Notikums” var būt nopietns uzliesmojums, piemēram, Ebolas vīrusslimības uzliesmojums Rietumāfrikā, vai relatīvi maza t. s. leģionāru slimības kopa uz kruīza kuģa Eiropā. Ja nebūtu jaunu pieeju, vairāki uzliesmojumi Eiropā nemaz netiktu atklāti — ECDC veiktā sociālo plašsaziņas līdzekļu un kolektīvo pakalpojumu izmantošana ļauj atklāt uzliesmojuma rādītājus, kas citādi paliktu nepamanīti. Mēs arī iesaistāmies masu pasākumu uzraudzībā, izmantojot līdzīgu pieeju.

Uzraudzības ziņojumi tiek izplatīti ar mūsu tīmekļa vietnes starpniecību, lai gan aizvien lielāks skaits lietotāju ir instalējuši ECDC apdraudējumu ziņošanas lietotni *Threat Report* mobilajām ierīcēm un kopš tās izlaišanas ir lejupielādējuši jau vairāk nekā 25 000 dokumentu.

*Augšā. Jaunās ECDC ēkas interjera daļa.
Apakšā pa kreisi. ECDC Padomdevēju foruma tikšanās.
Apakšā pa labi. Jaunajā ēkā ir telpas oficiālām un neoficiālām
sanāksmēm.*

Sagatavotība

Sagatavotība ir sabiedrības veselības pamatakmens. *ECDC* palīdz dalībvalstīm izveidot un pielāgot reaģēšanas mehānismus, lai novērstu draudus sabiedrības veselībai, reaģētu uz šiem draudiem un atgūtos no tiem, tādējādi aizsargājot Eiropas sabiedrības veselību pārnēsājamo slimību jomā.

2018. gadā *ECDC* grupa palīdzēja Rumānijai izstrādāt valsts sagatavotības plānu ārkārtas gadījumiem sabiedrības veselības jomā. *ECDC* arī sniedza tehnisku atbalstu Eiropas Komisijai attiecībā uz vairākiem uzdevumiem, kas saistīti ar Lēmuma Nr. 1082/2013/EK par nopietniem pārrobežu veselības apdraudējumiem 4. panta īstenošanu.

Sagatavotību praktiskā līmenī pierādīja *HEPSA* — *ECDC* Sagatavotības veselības ārkārtas situācijai pašnovērtējuma rīks, kas ļauj valstīm veikt “sagatavotības ārkārtas situācijām” revīziju.

Citas darbības ietvēra kopienas sagatavotības ziņojumu, apmācības kursu par informētību saistībā ar bioloģisku apdraudējumu un vienas dienas simulācijas mācības. Centrs arī publicēja norāžu dokumentu par to, kā, ņemot vērā mācības, pārskatus un novērtējumus, sagatavot paraugprakses ieteikumus.

Reaģēšana

Riska novērtējumi lielā mērā ir atkarīgi no centra saņemto slimību datu kvalitātes un to analizējošiem ekspertiem.

Lai panāktu kvalitāti, ātro riska novērtējumu sagatavošanā *ECDC* iesaista infekcijas slimību speciālistus no skartajām dalībvalstīm. Ārēju ekspertu piesaiste kādreiz bija diezgan sarežģīta, bet pēc padziļināta pārskata centrs spēja vienkāršot savas procedūras attiecībā uz ārējiem slimību ekspertiem no dalībvalstīm. Liela daļa no centra 35 ātrajiem riska novērtējumiem un 16 epidemioloģiskajiem atjauninājumiem,

kuri tika sagatavoti 2018. gadā, guva labumu no atjauninātās procedūras.

Tehnoloģiju jomā centrs 2018. gada septembrī nāca klajā ar pārstrādāto un būtiski uzlaboto *EWRS* (Agrinās brīdināšanas un reaģēšanas sistēmu).

Ja attiecīgā gadījumā tas ir vajadzīgs, tiek veikti lauka iejaukšanās pasākumi ārpus Eiropas. 2018. gadā viens no mūsu ekspertiem devās reaģēšanas misijā uz Kongo Demokrātisko Republiku, lai atbalstītu uzraudzības pasākumus, ko koordinēja Eiropas Civilās aizsardzības un humānās palīdzības operāciju ģenerāldirektorāts.

Zinātniskās konsultācijas

Zinātniskās konsultācijas aptver visas sabiedrības veselības jomas. Atbilstoši *ECDC* atvērtās piekļuves politikai pētniecības rezultāti bez maksas tiek izplatīti centra tīmekļa vietnē.

ECDC 2018. gadā izskatīja 31 Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta pieprasījumu par konsultāciju sniegšanu. *ECDC* mājaslapā tika publicēti vairāk nekā divi simti zinātnisku dokumentu, tostarp pieci apjomīgi sabiedrības veselības norāžu dokumenti, bet 86 zinātniskas publikācijas, kuras bija sagatavojuši *ECDC* zinātnieki, tika iekļautas tādos salīdzinošās izvērtēšanas žurnālos kā *Eurosurveillance*.

Eurosurveillance, kas ir *ECDC* zinātniskais žurnāls, bija piektais nozīmīgākais žurnāls par infekcijas slimībām, un tā ietekmes rādītājs 2018. gadā sasniedza 7,1.

Novembrī *ESCAIDE*, kas ir galvenā *ECDC* zinātniskā konference, piesaistīja 600 dalībniekus no 50 valstīm.

Mikrobioloģija

Mikrobioloģija ir viena no jomām, kam 2018. gadā tika pievērsta liela uzmanība, — galvenokārt tā straujā progresa dēļ, kurš tika panākts DNS sekvenčēšanā, kas ļauj zinātniekiem salīdzināt patogēnu sekvences un atklāt slimību uzliesmojumus, kuri saistīti ar vienu avotu. Tā rezultātā ECDC pārskatīja savu ceļvedi molekulārajai tipizācijai. Tagad ceļvedī tiek pētīts, kāda būs molekulārās tipizācijas ietekme uz slimību uzraudzību Eiropā.

Molekulārā tipizācija nodrošina lielus datu apjomus, un tai ir vajadzīga liela skaitļošanas jauda. ECDC mikrobiologi rosināja ieviest kopēju Eiropas platformu uz sekvenčēšanu bāzētai datu pārvaldībai un analīzei. Pēc īstenošanas tas ļaus mainīt pašreizējo slimību pārraudzības paradīgu, jo īpaši attiecībā uz slimību uzliesmojumu, kas notiek vairākās valstīs, izmeklēšanu Eiropā.

Mūsu mikrobiologu grupa pievēršas vēl kādai jomai, proti, laboratoriju spējām un kvalitātes kontrolei. ECDC regulāri novērtē laboratoriju kvalitāti Eiropā, izmantojot tā saukto ĀKN jeb ārējos kvalitātes novērtējumus. ECDC EULabCap metodika nodrošina īpaši pielāgotu rīku kopumu, kas tiek izmantots, lai novērtētu laboratoriju kvalitāti un efektivitāti. Jaunākajā EULabCap ziņojumā veiktspējas indekss bija daudzsološs, proti, 7,5 no 10, kas atbilst “labam līdz augstam spēju līmenim”, kā arī ir samazinājušās spēju atšķirības dažādās valstīs.

Visas darbības šajā jomā pamatojas uz ECDC *Stratēģiju sabiedrības veselības mikrobioloģijas laboratoriju ārējam kvalitātes novērtējumam*. Šī stratēģija tiek pastāvīgi atjaunināta šīs jomas straujo izmaiņu dēļ. Jaunākā stratēģijas versija tika publicēta 2018. gada jūnijā.

Pa kreisi. CTTGACCACC... Tiek nolasīta DNS sekvence.

Saziņa ar Eiropas sabiedrības veselības kopienu

Sabiedrības veselības apmācība

Ar **ECDC Stipendiju programmas** palīdzību tiek sagatavoti lauka epidemiologi (*EPIET*) un mikrobiologi (*EUPHEM*), lai varētu rīkoties slimību pārrobežu uzliesmojumu un citu sabiedrības veselības apdraudējumu gadījumā. Tā sasaista daudzas Eiropas sabiedrības veselības organizācijas profesionālā un bieži arī personīgā līmenī.

2018. gadā programmu pabeidza 37 stipendiāti, bet 434 citi dalībnieki piedalījāsursos ECDC profesionālās tālākattīstības pasākumu ietvaros. Lai gan dažosursos bija jāierodaspersonīgi, ECDC Virtuālās akadēmijas (*EVA*)ursos varēja piedalīties tiešsaistē. 2018. gadā tika piedāvāti četri jauni tiešsaistes kursi, bet citi kursi tika atjaunināti.

ECDC apmācības programma ir galvenokārt vērsta uz tajā iekļautajiem kursiem un semināriem, tomēr centrs arī pārrauga izglītības pasākumus Eiropas sabiedrības veselības jomā — Sabiedrības veselības augstskolu asociācijas biedru apsekojums Eiropas reģionā liecināja, ka piedāvājums pārnēsājamo slimību profilakses un kontroles jomā kļūst aizvien pilnīgāks.

*Augšā pa kreisi. Dāma Sally Claire Davies, Anglijas galvenā ārste, ESCAIDE 2018 Valletā, Maltā.
Apakšā pa kreisi. Apspriežot jaunāko informāciju par B hepatītu.*

Starptautiskās attiecības un atbalsts valstīm.

ECDC uztur plašu profesionālo tīklu. Kā vienmēr, PVO Eiropas reģionālā biroja un ECDC attiecības ir īpaši ciešas. 2018. gadā uz visiem ECDC un PVO Eiropas reģionālā biroja kopīgajiem produktiem (ziņojumiem, paziņojumiem presei un prezentācijām) sāka izmantot abu organizāciju zīmolus. ECDC 2018. gadā uzņēma oficiālas delegācijas no Ķīnas Slimību kontroles un profilakses centra un Āfrikas slimību kontroles un profilakses centriem.

Pirmspievienošanās valstis arī atradās uzmanības centrā. Kad ECDC izmantoja pielāgotu *EULabCap* metodiku spēju pārbaudei, rezultāti nepārprotami liecināja par vajadzību nodrošināt papildu laboratorijas spējas šajā valstu grupā.

ECDC bija ievērojama loma rīcības plāna izstrādē Ukrainai, kas ir ES kaimiņattiecību politikas valsts. Centrs arī palīdzēja Ziemeļmaķedonijai izstrādāt valsts plānu, lai veiktu pēcpasākumus pēc novērtējumiem 2015. un 2016. gadā.

ECDC valstu atbalsta mehānisms ļāva organizēt kursus par atbalstu vakcīnām, infekciju kontroli un pacientu drošību, kā arī atbalstīt valstu sagatavotības plānu izstrādi. Pēc Eiropas Komisijas pieprasījuma ECDC novērtēja sistēmas pārnēsājamo slimību uzraudzībai Kosovā*.

**Šis nosaukums neskar nostāju par Kosovas statusu un atbilst ANO Drošības padomes rezolūcijai Nr. 1244/1999 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovas neatkarības deklarāciju.*

Saziņa par sabiedrības veselību

Daudzas mūsu saziņas darbības ir vērstas uz Eiropas sabiedrības veselības kopienu — galvenokārt sabiedrības veselības ekspertiem, zinātniekiem un žurnālistiem. 2018. gadā centrs publicēja 214 izdevumus šai mērķgrupai, piedāvājot līdzsvarotu padziļinātas pētniecības ziņojumu un ātro riska/pierādījumu novērtējumu kombināciju. Centram ir arī vairāki *Twitter* konti ar aizvien lielāku sekotāju skaitu (2018. gadā sekotāju skaits pieauga par 19 %). Daudzi no šiem sekotājiem nav no sabiedrības veselības kopienas.

2018. gadā rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem, Rietumnīlas drudzis, masalas un Ebolas vīrusslimība joprojām bija uzmanības centrā, un daudzas mūsu publikācijas atspoguļoja šo interesi. Plašākai sabiedrībai paredzētās centra veselības kampaņas galvenokārt notika saistībā ar sabiedrības informēšanas dienām — ECDC ir izstrādājis saziņas materiālus Eiropas Antibiotiku dienai, Pasaules tuberkulozes dienai, Eiropas Imunizācijas nedēļai un Pasaules AIDS dienai.

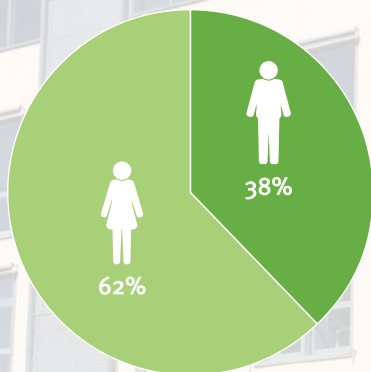
Pa kreisi. Papildus standarta kolekcijai ECDC bibliotēkā atrodas arī pilnīgs ECDC ziņojumu arhīvs.

Pa labi. Starpnozaru sanāksme pirms Pasaules hepatīta dienas.

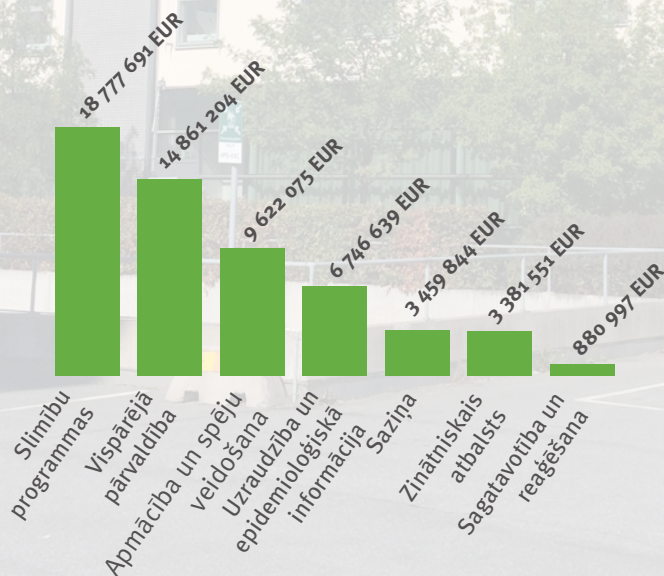

ECDC skaitļos

ECDC dzimumu līdzsvars

2018. gada budžets

ECDC darbinieki atbilstoši piederības valstij

2018. gada 31. decembrī ECDC kopumā bija 267 oficiālie darbinieki.

Dokuments
PDF

TQ-AX-19-001-EN-C
TQ-AX-19-001-LV-N

**Eiropas Slimību profilakses
un kontroles centrs (ECDC)**

Gustav III:s Boulevard 40
169 73 Solna, Sweden

Tālr. +46 (0) 858601000
Fakss +46 (0) 858601001
www.ecdc.europa.eu

Eiropas Savienības aģentūra
www.europa.eu

Abonēt mūsu publikācijas
www.ecdc.europa.eu/en/publications

Sazināties ar mums
publications@ecdc.europa.eu

 Sekot mums *Twitter*
[@ECDC_EU](https://twitter.com/ECDC_EU)

 Spiest "Patīk" mūsu sociālā tīkla *Facebook* lapā
www.facebook.com/ECDC.EU

■ Publications Office

Dokuments ISBN 978-92-9498-351-0
PDF ISBN 978-92-9498-356-5